

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд

ОЗАРЕНИЯ В ПОЛИТЕ НА ВИТОША.

ЛЕТОПИС НА РАННОТО КИНО В СОФИЯ (1896 – 1915)

за присъждане на научната степен Доктор на науките (изкуствознание)

по специалността „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (8.4)

Автор: д-р Петър Иванов Кърджилков

Рецензент: проф. д.н. Божидар Стефанов Манов

бул. "Гоце Делчев" № 31, бл. 76, ап. 58; София 1612.

В досегашната ми, вече дълголетна практика на кинокритик и хабилитиран научен специалист, съм написал стотици рецензии, не само за филми и други киносъбития, но и за много книги, дисертационни трудове, хабилитационни процедури. Както всички опитни колеги добре знаят, всяка нова подобна задача поднася нови предизвикателства, различни препятствия, изисква индивидуален подход, налага своя специфика, иска съобразяване със своеобразието на текста и отчитане на авторската индивидуалност. Или поне такива са максималистичните критерии към всеки рецензентски текст, които разбира се, не могат да бъдат удовлетворени винаги. Впрочем, в много случаи тъкмо рутината и опитът пречат на рецензента да подходи именно по този индивидуален и неповторим начин. Зная също, че във въртележката на всекидневната работа, и аз не съм се опазил от клишета и стандартно изписани страници, въпреки че винаги съм пазил будни в съзнанието си високите професионални изисквания, да не говорим пък за респектиращите аргументи на моралната отговорност и колегиална етика.

Но пък има и случаи, когато редица обстоятелства от професионален или личен план, мотивират рецензента за особена съсредоточеност към анализирания труд и особено концентриране върху конкретната задача. Очевидно ясно е, че след това въстъпление, ще се опитам да аргументирам пред уважаемото Научно жури защо тъкмо тази моя рецензия по настоящата процедура ме ангажира особено силно и мотивирано.

Ако някой разрови паметта си или направи кратка справка в архива на Института за изследване на изкуствата, веднага ще разбере, че това въстъпление буквално повтаря началото на друга моя рецензия от м. януари 2010 година за дисертационният труд “Филмът ‘Балканската война’ в историята на българското кино”¹ от същия кандидат Петър Иванов Кърджилков, но тогава като кандидат за научната степен „доктор“.

Не се смущавам да повтора тези редове, не само защото сега кандидатът е същия (но вече като д-р Кърджилков) и 8 години по-късно имам честта и удоволствието да потвърдя статута си на негов персонален рецензент с пълната убеденост, че той и новият му труд „Озарения в полите на Витоша. Летопис на ранното кино в София (1896 – 1915)“² заслужават отново специално внимание, професионална съпричастност и добронамерена колегиална подкрепа. С тези думи очевидно декларирам изцяло положителното си отношение към възложения ми за рецензиране труд още в началото, като по-долу ще добавя и аргументи за това мое мнение.

.....

Моят състудент Петър Кърджилков е дългогодишен колега - киновед, добре известен и доказал се автор не само в областта на кинознанието (8 книги и стотици статии), но и като писател – фантаст (9 издадени книги), и с много други публикации в редица вестници, списания и специализирани издания, отличава се с редица авторитетни награди.

Новият му дисертационен труд е не само оригинално авторско изследване, но се оказва негов трети новаторски принос към киноведската ни практика наред с вече цитираната „малка“ докторска дисертация “Филмът ‘Балканската война’ в историята на българското кино” (2010) и книгата „Загадките и времената на „Българан е галант” (2017)³.

Разработването на подобни изследвания се наложило като негова „запазена марка“ в историческия подход, който тръгва от конкретната заявена киноведска тема от историята на киното, но после се развива и разширява като цялостно историко-социо-културологично проучване на цял времеви отрязък от първите години на киното в България. Защото научното дирене е осъществено изключително добросъвестно, с висока професионална компетентност, разгънато е в ширина и дълбочина, обхващаща не просто конкретно заявената тема, но и цялостната историческа обстановка,

¹Филмът „Балканската война“ в историята на българското кино. 2011, 221 стр.

²Озарения в полите на Витоша. Летопис на ранното кино в София (1896-1915). 2016, 607 стр.

³Загадките и времената на „Българан е галант“. 2017, 735 стр.

тогавашната международна ситуация, общественото време, неговите социални и политически характеристики, културните аспекти на кинематографичната реалност в България. Или казано с други думи – срещаме се с едно историческо изследване, което многократно надскача тесните задачи на подобни съчинения, съчетавайки в своите страници широкия поглед на амбициозния автор, неговата респектираща професионална концентрация, не на последно място публицистичното му умение да работи с фактическия материал и със словото, та дори на моменти ни „озарява“ и творческо вдъхновение, когато поднася текста с впечатляваща, по-висока от обичайната изследователска лексика и стилистика.

Още заглавието на дисертационния труд съдържа знакова лексика, която веднага ориентира читателя. „Озарения“ е позабравена дума, която днес рядко присъства в съвременния език. А „в полите на Витоша“ неизбежно се свързва с драмата на Яворов, появила се на театрална сцена през 1911 г. Авторът д-р Петър Кърджилов обаче не пише за театър и затова е добавил подзаглавие „Летопис на ранното кино в София (1896-1915)“. Така всичко става ясно, ала както пише Лесинг „заглавието не трябва да е като меню в ресторант, а само до подсказва ароматите от кухнята“. Затова в дисертацията се срещаме с удивително подробна, прецизна, изчерпателна, понякога изненадваща, но винаги любопитна и изключително добросъвестно подредена информация за първите „озарения“ върху новопоявилите се киноекрани в онази стара София. Изследваният 20-годишен период е сравнително слабо проучен от родното кинознание и поради това досега е останал абсолютно непознат за широката аудитория.

Сега авторът защитава своето вече публикувано историческо изследване като дисертационен труд за най-високата научна степен, предвидена от законодателя. И това му желание е напълно оправдано, защото текстът напълно отговаря на законовите изисквания и дори надскача тесните задачи на подобни съчинения, като съчетава в своите страници добросъвестно научно дирене с широк исторически поглед. Д-р Кърджилов познава в изключителна дълбочина и подробности цялата възможна историография по темата, проучил е с удивителна точност всички полезни източници. Упоритите му и целенасочени „архивни разкопки“, на които се посвети през последните два десет години, доведоха до попълването на много от белите полета в историята на ранното кино в България и му позволиха да извади на бял свят факти, напълно неизвестни до този момент. Тъкмо той откри и огласи три съобщения, съпътствали първата кинопрожекция у нас през декември 1896 в София, а не както се

смяташе в продължение на половин век, че това се е случило през февруари 1897 в Русе. Годишите 1898 - 1902 също бяха „нулеви“ за кинематографичния живот в столицата, но и тези бели полета са попълнени от негови документни находки. Чрез тях той идентифицира за първи път имената на близо 30 чужденци – притежатели на „пътуващи кинематографи“, които са кръстосвали България на границата между XIX и XX век и редом с тях десетина българи, сдобили се с прожекционни апарати в началото на отминалото столетие. Авторът изважда на бял свят и заглавията на първите кинохроника, снимани по българските земи още в края на XIX век.

„Озарения в полите на Витоша“ е фактически подробна и изчерпателна история на първите две десетилетия на филмовата индустрия у нас (ако използваме днешната високопарна терминология). Книгата изобилства с добре проучена и прецизно систематизирана информация за първите осъществени киноснимки (нещо като начало на филмопроизводството), за прощъпалника на филмовото разпространение и показ, за първите киносалони и техния репертоар, за вестникарските отзиви и първите кинописания. Дори само заглавията на отделните части на труда и вътрешните заглавия в текста, веднага ориентират читателя за задълбоченото и изчерпателно проучване на безбрежния фактически материал, открит и прецизно „дешифриран“ в дълги дни и будни нощи на изследователски труд. И всичко това в конкретен исторически контекст (обществено-политическия живот у нас, Балканските войни, началото на Първата световна война и т.н.). С изследването си д-р Петър Кърджилов доказва, че умелото четене на миналото може да бъде и увлекателно занимание, далече от скуката на сухата фактическа изчерпателност.

.....

Време е обаче да изляза от патоса, породен от дисертационния труд и принуден от нормативните изисквания на Закона за развитие на академичния състав, да кажа няколко задължителни думи.

Без съмнение дисертационният труд „Озарения в полите на Витоша. Летопис на ранното кино в София (1896 – 1915)“ е напълно самостоятелно дело на автора д-р Петър Кърджилов с очевидни и коректно посочени от негодостовърни научни приноси. Изследването вече е публикувано като самостоятелна книга (2016) и е получило висока професионални и обществена оценка.

За личните ми впечатления от автора ще се въздържа да говоря нарочно, тъй като след всичко казано дотук не е нужно да припомням отново

неговата висока киноведска и историческа квалификация, изключителния му професионализъм, добросъвестното му (а това ще рече и морално) отношение към науката, в която не търси временно убежище като случаен пришълец, а насища собствената си потребност от знания, осъществявайки търпеливо и упорито своите национално полезни изследвания.

Поради това убедено предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на кандидата д-р Петър Иванов Кърджилев научната степен “Доктор на науките”.

17 август 2018 г.

Рецензент:
проф. д. изк. Божидар Манов